

آسان سنڌي ڪتاب

اين ڪلاس لاء

سنڌ ٿيڪسٽ بُك بورڊ، ڄامِ شورو

هن ڪتاب جا سڀ حقي ۽ واسطه سند تيڪست بُك بورڊ، ڄام شورو وٽ محفوظ آهن.
سند تيڪست بُك بورڊ، ڄام شورو جو تيار ڪرایل ۽ تعليم کاتي جو،
صوبوي سند جي اسڪولن لاءِ واحد درسي ڪتاب طور منظور ڪيل.

- نگران اعليٰ:** آغا سهيل احمد
چيئرمين، سند تيڪست بُك بورڊ
- نگران:** اويس پتو
- ليڪ:** داڪٽر عبدالکريٽم سنديلو
 داڪٽر نواز علي شوق
 پروفيسٽر مير محمد نظامائي
- ايڊيٽر:** داڪٽر غلام علي الانا
 اويس پتو
- پروف ريدر:** جمشيد احمد جوڙيجو
- كمپيوٽر گرافڪس:** نور محمد سميجو
- كمپيوٽر ڪمپوزنگ:** دانش پير

فهرست

صفحو نمبر	عنوان	سبق نمبر
4	حمد (نظم)	.1
7	پاڻ سڳورن جو دشمنن سان ورتائے	.2
9	نعمت (نظم)	.3
11	حضرت ایوب ایوب انصاری	.4
13	بُرائیء جو بدلو بُرائی نه آهي	.5
15	شاهه عبداللطیف پتائی رح	.6
18	قومی ایکو (نظم)	.7
20	جیت جهاز	.8
22	شهریء جا حق ۽ فرض	.9
25	لطف الله سورتیء جو سند جو سفرنامو	.10
27	سری لنڪا	.11
30	بهار آيو (نظم)	.12
32	گلاب جو گل	.13

صفحہ نمبر	عنوان	سبق نمبر
34	آمریء جودڑو	.14
36	پاکستان جی تحریک ۾ سند جو حصو	.15
39	حب الوطنی (نظم)	.16
41	ڳوٹ جو سیر	.17
43	مَلھ	.18
46	بکر جو قلعو	.19
48	دستکاري	.20
51	پورھئي جي اهميت (نظم)	.21
53	عمرڪوت	.22
56	ڪنڀار	.23
58	علم جي روشنی	.24
61	اخلاقي قدر (نظم)	.25

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سَبَقَ پَهْرِيُون

حمد

تون ئى رهنا ما تون ئى رهبر آسان جو،
تون خالق تون مالك سمورى جهان جو.

تون سَتَار آهين تون عَفَار آهين،
نه توکان سواء کوبه واھر وسیلو،
هِتِي ۽ هُتِي تون مددگار آهين،
سوا تنهنجي سائين هلي کونه حيلو!

ڏئين ٿو اي ڏاتار توکان گهران جو،
تون خالق تون مالك سمورى جهان جو.

جڏهن رات أوندھه ٿي آڻي جهان تي،
تڏهن چنڊ تارن کي روشن ڪرين ٿو،
سدا مهر جا مِينهٽن مولا وسائي،
ٿرن ۽ برن کي تون گلشن ڪرين ٿو؛

زمين کي تو پهرايو تاج آسمان جو،
تون خالق تون مالك سمورى جهان جو.

مشق

(الف) هیئین سوالن جا جواب ڏيو:

- 1 سموری جهان جو خالق ۽ مالک کیر آهي؟
- 2 جدھن رات او ندهم ٿي آڻي تڏهن الله تعاليٰ چا ٿو ڪري؟
- 3 مولا ٿرن ۽ بُرن کي ڪيئن ٿو گلشن ڪري؟

(ب) هیئین لفظن جي معني لکو ۽ جملن ۾ ڪر آڻيو:

مينهن او ندهم وسيلو واهر سموری ذاتار خالق

(حمد جي معني آهي سارا هه، حمد ان نظر کي چئبو آهي، جنهن ۾ الله تعاليٰ جي وڏائي، ان جي نعمتن جو ذكر ۽ شکر ڪيل هوندو آهي).

سَبْقُ بِيو

پاڻ سڳورن صَلَي اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ جو دشمنن سان ورتاءُ

حضرت مُحَمَّد صَلَي اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ، اللَّهُ تَعَالَى جَا آخِرِي نَبِيٌّ آهن. پاڻ سڳورن، اللَّهُ جو جِيڪو پِيغام آندو، أُهو هر قوم ۽ هر زمانی لاءُ آهي. نَبِيٌّ كَرِيمٌ صَلَي اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ، كَنْهُن هَكَ خطِي لاءُ نه، بلَكَ سَجِي عَالَم لاءُ رَحْمَت بَنْجِي آيا هَنَا.

پاڻ سڳورن کي جن ماظهنن تکليفون ڏنيون، انهن کي به ڪڏهن بدعا ڏنائون. نَبِيٌّ كَرِيمٌ صَلَي اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ پنهنجي ڪِتَر دشمنن کي به معاف فرمایو، اهڙا ڪيترائي واقعاً تاريخ ۾ لکيل آهن. هتي ان ڏس ۾ به واقعاً توهان جي آڏو پيش ڪريون

ٿا:

خِيرِ جي هَكَ يهودي عورت زينب بنت الحارث، گوشت ۾ زهر وجهي، پاڻ سڳورن کي کارايو. انهيءَ يهودي عورت پنهنجو ڏوھه به قبول ڪيو، پر نَبِيٌّ كَرِيمٌ صَلَي اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ جَنَ ان عورت کي معاف فرمایو.

هَڪَرِيزِي پيري جي ڳالهه آهي ته، نَبِيٌّ كَرِيمٌ صَلَي اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ جَنَ کي هَكَ يهوديءَ زيد بن سعنہ جو قرض ڏيڻو هو. قرض واپس ڪرڻ ۾ اجا تي ڏينهن باقي هئا، پر أُهو يهودي تي ڏينهن اڳ ۾ ئي اچي بيهي رهيو ۽ قرض واپس گھريائين. انهيءَ يهوديءَ، حضور صَلَي اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ جَنَ جي ڪلهي تان چادر لاهي ورتئي. هن، پاڻ سڳورن جي پهراڻ کي جهلي سختيءَ سان چيو ته: ”عبدالمطلب جو اولاد قرض وئي ڪڏهن به واپس نه ڪندو آهي.“

حضرت عمر رضي اللَّهُ تَعَالَى عنْهُ بِأَنْتِي موجود هو. هن، انهيءَ يهوديءَ کي ڏڙکو ڏنو ۽ سختيءَ سان جواب ڏنو. پاڻ سڳورا، اهو سڀ ڪجهه ڏسندما، مُركندا رهيا. ان کان پوءِ حضرت عمر فاروق ڪي چيائون ته:

”عمر! توکي مون سان ۽ هن سان پئي نموني جو ورتاءُ ڪرڻ کپندو هو. تون مون کي چئين ها ته قرض ادا ڪرڻ گھرجي ۽ هن کي سڀكارين ها، ته قرض سُئن لفظن ۾ گھرڻ گھرجي.“

پاڻ سڳورن حضرت عمر ڪي وڌيڪ فرمایو ته: ”وج هن جو قرض ادا ڪر.“ نه رڳو اهو، پر کيس اهو به چيائون ته يهوديءَ کي اصل قرض کان هَكَ منڻ ۽ پوڻا چار سير آناج وڌيڪ ڏج. اهو ان ڪري جو حضرت عمر انهيءَ يهوديءَ کي ڏڙڪا ڏنا هئا.

مشق

(الف) هینین سوالن جا جواب ڏيو:

- 1- پاڻ سڳورن جو پنهنجي ڪتر دشمنن سان ڪهڙو ورتاءُ هو؟
2- حضور صلي الله عليه وآلہ وسلم جن حضرت عمر کي ڪهڙي نصيحب ڪئي؟

(ب) هینین لفظن جي معني لکو ۽ جملن ۾ ڪم آڻيو:

خطي پيغام عالم ڪتر ڏوھ ورتاءُ

(ج) هيٺ ڏنگين ۾ ڏنل لفظن مان صحيح لفظ چوندي ضد لکو:

	آخری
	سجي
	جواب
	آڏو
	وج
	وديڪ

(اچ) سوال- گهٽ- پهريون- پنيان- اڌ

(ه) هينيان خال پيريو:

1- پاڻ سڳورن پنهنجي ————— دشمنن کي به معاف فرمایو.

2- ————— به اتي موجود هو.

3- انهيءَ ————— عورت پنهنجو ڏوھ به قبول ڪيو.

سَبْقُ ثَيُونَ

نعت

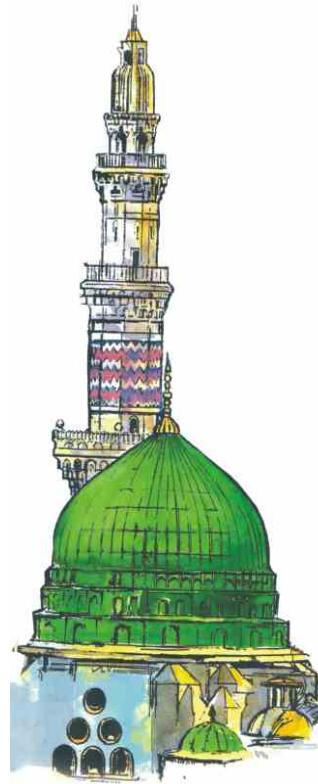
مُحَمَّد جا آهن ڪرِم کیترا،
ستارا نه ٿیا عرش تی، ایترا.

غَرِيبَنْ جو غَمْخوار آهي أهو،
اڙينْ جو ته آذار آهي أهو.

”نے ڪاري کان ڳورو مثالاون ٿيو“،
”سيٽ انسان پائئر ٿيا“، هن چيو.

ملي راهه تن کي، رُلِيل جي هئا،
 ملي تن کي منزل، پُلِيل جي هئا.

مُحَمَّد جا ڪيڏا نه احسان ٿيا،
غلاميءٍ مان آزاد ٿيا.

- امداد حسینی

مشق

(الف) هيٺين سوالن جا جواب ڏيو:

1- غَرِيبَنْ جو غَمْخوار ڪير آهي؟

2- راهه ڪنهن کي ملي؟

2- منزل ڪنهن کي ملي؟

(ب) هیئین لفظن جي معنی لکو ئے جملن ھر کم آظيو:

پلیل رُلیل مٹاھون آذار اڙین

(ج) هیئيان شعر مکمل ڪريو:

○ نه ڪاري کان ڳورو ————— ٿيو.

سڀ انسان ————— ٿيا، هن چيو.

○ محمد جا ————— نه احسان ٿيا،

مان آزاد انسان ٿيا.

(”نعمت“ عربی پولي، جو لفظ آهي، ان جي معنی آهي: ساراھه ڪرڻ، پر شريعت جي اصطلاح
۾ ”نعمت“ جي معنی آهي.نبي ڪريم صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ جَنْ جِي ساراھه ڪرڻ).

حضرت ابو ایوب انصاری رضی اللہ تعالیٰ عنہ

حضرت ابو ایوب انصاری رضی اللہ تعالیٰ عنہ جو اصل نالو خالد ہو۔ سندس لاکاپو مدینی جو بنو نجار قبیلی سان ہو۔ ہی مدینی جی انهن بزرگن مان ہو، جن حضور صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم جن جی پھریائیں بیعت کئی ہئی۔ مسلمان شیٹ کان پوءِ، هن پنهنجی کتب جی پاتین، متن مائتن ۽ دوستن کی اسلام جو پیغام پھچایو۔

جڏهن نبی کریم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم جن کی، مکی شریف جی قریشن تکلیفون پھچایون، تڏهن پاڻ سڳورن اللہ تعالیٰ جی حکم سان مدینی منورہ ڏانهن هجرت فرمائی۔ مدینی منورہ جی ماڻهن کی جڏهن اها خبر پئی، ته پاڻ سڳورا وتن اچی رهیا آهن، تڏهن ڏاڍو خوش تیا۔

پاڻ سڳورا صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم جڏهن مدینی منورہ ۾ تشریف فرما تیا، تڏهن هر ھڪ ماڻھوءِ چاهیو ٿی، ته بنھی جهانن جی سردار جی مهمانی ۾ جو شرف کیس ملي؛ پر حضور صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم جن فرمایو ته: ”ڏاچیءُ کی ڇڏی ڏيو، حتی وڃی بیھی اسین اتي رهنداسون۔“ ڏاچی، حضرت ابو ایوب انصاری رضی اللہ تعالیٰ عنہ جی گھر جی سامھون اچی ویثی۔ حضرت ابو ایوب انصاری رضی اللہ تعالیٰ عنہ کی ڏاڍی خوشی ٿی، جو اها سعادت کیس نصیب ٿي هئی۔

حضرت ابو ایوب انصاری رضی اللہ عنہ، کیترن ئی جنگین ۾، نبی کریم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم جن سان گڏ رھیو ہو۔ حضور صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم جن جی وفات کان پوءِ به هن کیترین جنگین ۾ شریک ٿی، پنهنجی بهادریءُ جا کارناما ڏیکاریا۔ سندس شہادت به قسطنطینیه ۾ جہاد ڪندي ٿی۔ سندس ئی وصیت موجب کیس قسطنطینیه جی قلعی جی پرسان دفن کیو ویو۔ سندس قبر تی عالیشان مقبرو ٺهيل آهي۔

حضرت ابو ایوب انصاری رضی اللہ عنہ، پاڻ سڳورن جی تمام گھٹی خدمت ڪئی۔ پاڻ سڳورا به کیس ڏاڍو یائیندا هئا۔ انهیءُ ڪري صحابي ۽ اهل بيت به سندس گھٹی عزت ڪندا هئا۔

مشق

(الف) هيئين سوالن جا جواب ڏيو:

- 1- حضرت ابو ايوب انصاري چو اصل نالو چا هو؟
- 2- هن جو لاڳايو ڪهڙي قبيلي سان هو؟
- 3- مسلمان ٿيڻ کان پوءِ هن چا ڪيو؟
- 4- جڏهن پاڻ سڳورا مکي کان هجرت ڪري مدیني ويا، ته پهريان ڪنهن جا مهمان ٿيا؟
- 5- صحابي ۽ اهل بيت حضرت ابو ايوب انصاري رضي الله تعالى عنهم جي چو عزت ڪندا هئا؟

(ب) هيئين لفظن معني لکو ۽ جملن ۾ ڪم آڻيو:

بيعت هجرت جهاد شهادت سامهون

(ج) هيئيان لفظ گرامر موجب چا آهن:
ايوب - هو - دوست - اچن ٿا - ڏاچي

(د) هيئين لفظن تي اعرابون ڏئي نوان لفظ ٺاهيو:
پٽ - پٽ - سٽ - هٽ

(ه) هفتني جي ڏينهن جا نالا لکو:
جيئن، پهريون ڏينهن سُومر.

بُرائِيَّ جو بُدلو بُرائِي نَاهِي

گھٹي وقت جي ڳالهه آهي، ته بغداد شهر ۾ هڪ امير رهندو هو. اهو امير ڏايو هئيلو ۽ مغورو هوندو هو. ڪنهن کي به پاڻ جھڙو نه سمجھندو هو. ماڻهو سندس ظلمن کان عاجز اچي چڪا هئا؛ پر ويچارا ڪري ڪجهه نتي سگهيا.

هڪڙي ڏينهن انهيءَ امير جي سواري، بغداد جي وڌي رستي تان اچي گذری. سندس اڳيان پٺيان ڪيتراي خادم هئا. انهن خادمن رستي تان ماڻهن کي پري پئي ڪيو. هڪڙو درويش، الائجي ته ڪين ان امير تائين پهچي ويو! درويش امير کان خيرات گھري. امير، درويش جي سوال تي ڏايو ڪاوڙيو. هن، درويش کي ڏايو گهت وڌ ڳالهایو. پوءِ هڪڙو پٿر ڪڻي، اهڙو ته زور سان هنيائينس جو درويش جو مٿو ڦاتي پيو ۽ هو اتي ڪري پيو.

امير جي سواري اڳتي وڌي وئي. ماڻهن دوڙي اچي درويش کي اٿاريyo. درويش اهو پٿر کنيو ۽ دل ۾ چيائين ته: ”مان هن پٿر کي سڀالي رکندس. الله اهو وقت ضرور آڻيندو، جڏهن مان اهو پٿر ان کي هڻي، پنهنجي بي عزتيءَ جو بدلوا وٺندس.“

درويش اهو پٿر هر وقت پاڻ سان سڀالي رکندو هو. اٿندي ويهدندي، گھمندي ڦرندي اهو پٿر هن سان گڏ هوندو هو. تان جو انهيءَ واقعي کي ٻارهن مهينا گذری ويا.

هڪڙي ڏينهن اهو درويش، ساڳئي رستي تان گذری رهيو هو. اڳتي وڃي ڏنائين، ته چؤڪ تي ماڻهن جو ميٽ لڳو پيو آهي. هن ڏنو ته هڪڙو ماڻهو گڏهه تي ويئل هو، جنهن کي ماڻهو گهت وڌ ڳالهائيندا ۽ پٿر هڻندا ٿي ويا. درويش ماڻهن کان پچيو ته: ”ابا، ڇا ڳالهه آهي؟“ هن کيس ٻڌايو ته، ”خليفو پنهنجي هڪ امير تي ڪاوڙيو آهي، ان ڪري کيس هيءَ سزا ڏني وئي آهي.“

درويش اڳتي وڌي ڏنو، ته کيس گڏهه تي چڙهيل اهو ساڳيو امير نظر آيو، جنهن ٻارنهن مهينا اڳ پٿر هڻي، سندس مٿو ڦاڙيو هو. درويش چيو ته ”وقت اچي

ویو آهي، ته مان ان ظالم کان بدلو ونان!“ هن پنهنجي گودڙيءَ مان ساڳيو پٿر ڪڍيو. پٿر اجا هڻڻ تي هو، ته کيس خيال آيو، ته ”انهيءَ“ امير برابر مون سان برائي ڪئي هي؛ پر منهنجو ڪم نه آهي، ته ساڻس برائي ڪريان. ڇو ته برائيءَ جو بدلو برائي نه آهي.“ ائين سوچي هن پٿر اچلائي ڇڏيو ۽ هليو ويو.
ٻارو، انهيءَ آڪاڻي مان اسان کي اهو سبق ٿو ملي ته: چڱو ائين آهي ته جيڪو برائي ڪري، ان سان يلائي ڪجي. پر جي يلائي نه به ٿي سگهي، ته برائي به نه ڪجي. برائي ڪرڻ هميشه بُرن جو ڪم آهي.

مشق

(الف) هيٺين سوالن جا جواب ڏيو:

- 1- اهو امير ڪھڙي شهر ۾ رهندو هو؟
- 2- درويش امير کان چا گھريو؟
- 3- امير درويش کي متى ۾ چا هنيو؟
- 4- درويش کي ڪڏھه تي چڑھيل ڪير نظر آيو؟
- 5- درويش، امير کي پٿر ڇو نه هنيو؟
- 6- هن آڪاڻيءَ مان اسان کي ڪھڙو سبق ٿو ملي؟

(ب) هيٺين لفظن جي معني ٻڌايو ۽ جملن ۾ ڪم آڻيو:

هٺيلو	عاجز	خادر	ميڙ
-------	------	------	-----

(ج) هيٺين لفظن جا ضد لکو:

گھڻي	--	ٿوري
امير	--	
اڳيان	--	
برائي	--	
سوال	--	

(د) هيٺين صورتن ۾ اکرن تي تٻڪا ڏئي ڏار ڏار لفظن ٺاهيو:

س - سار - هـ - دادو - سـ

سبق چهون

شاه عبداللطیف پتائی رحمة الله عليه

شاه عبداللطیف پتائی سند جو وڈی ہر وڈو شاعر ۽ صوفی بزرگ ٿي گذريو آهي. سندس پيءُ جو نالو شاه حبیب ٿو. سند جوعظیم شاعر ۽ صوفی درویش شاه عبدالکریم بلڑیءَ وارو سندس تڙ ڏادو ٿو.

شاه عبداللطیف پئین پور گوٹ ۾ چائو هو. سندس ڄمڻ جو سن 1102ھجري برابر 1690ع آهي. ڪجهه عرصي کان پوءِ شاه حبیب، پئین پور ڇڏي، ڪوٽڙي مغل نالي گوٹ ۾ اچي رهيو، جيڪو هائي ٿئي ويو آهي. شاه سائين، جو نديپڻ به اتي ئي گذريو ۽ کيس شروعاتي تعليم به اتي ئي ملي. شاه صاحب نديپڻ ۾ ئي ڏايو سُليچتو ۽ گهڻو وقت غور ۽ فکر ۾ رُذل رهندو هو.

شاه لطيف هڪ وڏو سيلاني هو. پاڻ زندگي، جو ڳچ حصو سير ۽ سفر ۾ گزاريائين. پنهنجي رهڻ جي جاء به سير ۽ سفر ڪندي پسند ڪئي هئائين. اها جاء ڪراڙ دني جي ڀرсан، واري، جو دڙو يعني پٽ هئي. اها جاء هاڻ "پٽ شاه" جي نالي سان مشهور آهي. انهيءِ ڪري کيس "شاه پٽائي" به سڏيو وڃي ٿو.

شاه سائين پاڻ سان قرآن پاك، مثنوي مولانا روم ۽ شاه ڪريم جو رسالو رکندو هو. شاه جي ڪلام پڙهڻ ۽ بٽڻ سان روح کي راحت ملي ٿي. سندس ڪلام جي ڪتاب کي "شاه جو رسالو" چئجي ٿو، جيڪو سنتي ٻولي، جو لافاني سرمایو آهي. سندس ڪلام جو ترجمو دنيا جي ڪيترين ئي اهر ٻولين ۾ ٿي چڪو آهي. شاه سائين، جي ڪلام ۾ آفاقي رنگ موجود آهي. هو نه رڳو سندلا، پر ساري عالم لاءِ سُك ۽ سُكار جي دعا ٿو گھري.

سائينم! سدائين ڪرين متى سند سُكار،
دوست! مينا دلدار، عالم سڀ آباد ڪرين.

شاه پٽائي، پنهنجي حياتي، جو باقي عرصو، انهيءِ پٽ تي گزاريو. سن 1165ھجري برابر 1752ع ۾ رحلت ڪيائين. سند جو مشهور حاڪم ميان غلام شاه ڪلهوڙي، سندس قبر تي عاليشان مقبرو آڏايو.

هن بزرگ جي درگاهه تي، هر سال صفر مهيني جي 14 تاريخ کان وڏو ميلو لڳندو آهي، جتي لکين عقیدتمند اچي حاضر ٿيندا آهن. انهيءِ موقعي تي "شاه لطيف ثقافتی مرڪز" پاران ادبی ۽ ثقافتی ڪانفرنس پٽ ٿيندي آهي.

مشق

(الف) هينين سوالن جا جواب ڏيو:

- 1- سند جو وڏي ۾ وڏو شاعر ڪير ٿي گذريو آهي؟
- 2- شاه لطيف ڪهڙي ڳوٺ ۾ چائو؟
- 3- شاه لطيف ڪي شاه پئائي چو ٿو سڏيو وڃي؟
- 4- سندس ڪلام جي ڪتاب ڪي، ڪهڙي نالي سان سڏبو آهي؟
- 5- شاه صاحب جو مقبرو ڪنهن نهرايو؟

(ب) هينين جملن مان اسم جو اوگڻ ڏيكاريندڙ لفظ چونديو:

- 1- هي گدلو چوکرو آهي.
- 2- سٽيل ميوو نه کائجي.
- 3- اسان کي خراب کادو نه کائڻ گهرجي.

(ج) ٻارو! اوهان کي شاه عبداللطيف پئائي ڄا ڪي بيا شعر ياد آهن ته
أهي ڪاپيء ۾ لکو.

سَبْقُ سَتُون

قومي ايکو

اڙي غافلو، سمجھه ۽ ذيان ڏاري،
ڪڍي ڪوڙ نيت سچيء سان گذاري،
ته ديني پيا ڪم دنيوي سداريو،
ڇڏي ڪاهلي گوت، گذريل وساري.

وجهو اتفاق ۽ محبت جا پايا،
سيئي ڪم اجايا، پون ٿي سجايا.

جو بئي جي چڱائي، پلائي گھري ٿو،
پلو خير خلق، خدائي گھري ٿو،
چڱو پڻ پين جي چڱائي گھري ٿو،
پلائي صفائي، سدائي گھري ٿو.

ركي جو سڀن ساڻ صاحب سلامت،
نه زحمت ڏسي ڪا، مصيبيت نه آفت.

- اللہ بخش ”ابوجهو“

مشق

(الف) هینین سوالن جا جواب ڏيو:

- 1- اتفاق ۽ محبت سان چا ٿو ٿئي؟
- 2- شاعر، اسان کي ڪهڙي هدایت ٿو ڪري؟
- 3- قومي ايکي بابت اوهان ڪو ٻيو شعر پڙھيو هجي نه اهو ٻڌايو؟

(ب) هم آواز لفظن کي قافييو چئيو آهي، جيئن: ڏاريyo- گذاريyo.

توهين هن نظر مان اهڙا پنج هم آواز لفظ ٻڌايو:

(ج) هینيان شعر مکمل ڪريو:

○ جو ٻئي —————، ————— گهرمي ٿو.

پلو —————، خلق ————— گهرمي ٿو.

———— ○ رکي جو سڀن ساڻ صاحب —————

نه ————— ڏسي ڪا، مصيبيت نه آفت.

(ج) هینين جا ضد لکو:

	ڪاهلي
	وساريyo
	چڳائي
	صفائي
	سڌاريyo

جيٽ جهاز

باربرداريءَ جو سڀ کان تکو وسیلو هوائي جهاز آهي. هوائي جهاز ۾ وري سپني کان بهترین ۽ تکو جيٽ آهي. جيٽ جهاز نه رڳو گھڻو سامان؛ پر گھڻا ماڻهو به کڻي سگھندو آهي. جيٽ جهاز پنجيتاليه هزار فوتن جي بلنديءَ تائين اذامي سگھي ٿو جيٽ جهاز ايڏا ته وڏا هوندا آهن، جو انهن ۾ پنج سو ماظھو سفر ڪري سگھن ٿا.

جيٽ جهاز بین جهازن کان ان ڪري نرالو آهي، جو اهو ٿيلهڻ واري انداز ۾ هلندو آهي. توهان، ڦوکيل ڦوکطو ته ڏنو هوندو! ڦوکيل ڦوکطي کي جڏهن منهن وتان ٻڌي چڏبو آهي، تڏهن اهو هڪ هند پيل هوندو آهي. ڦوکطي جي منهن کولڻ سان ان مان هوا بڙکو کائي ٻاهر نڪرندي آهي ۽ ڦوکطي کي به هڪ هندان ٻئي هند پهچائي چڏيندي آهي. جيٽ جهاز ۾ اهڙو ڪم ان جون انجڻيون ڪنديون آهن.

جیت جهاز جي پهرين ڪامياب اڏام 27-آگسٽ 1939ع تي جرمنيءه ۾ ڪئي ويئي هئي. جیت جهاز ۾ بارڻ ٻري گئسون پيدا ڪندو آهي، جيڪي پوءِ هوا سان ملي جهاز ۾ اندر دباء پيدا ڪري ان کي اڳتي ٿيلهڻ شروع ڪنديون آهن. ائين ڪي جیت جهاز رڳو ٻارڻ تي، ته ڪي وري ٻارڻ ۽ هوا جي گڌيل طاقت سان هلندا آهن. جیت جهاز جي ايجاد سان اڏام جي دنيا ۾ هڪ انقلاب آيو آهي ۽ فاصلا گهنجي ويا آهن.

مشق

(الف) هيئين سوالن جا جواب ڏيو:

- 1- باربرداريءه جو سڀ کان تکو وسيلو ڪھڙو آهي؟
- 2- جیت جهاز گھڻن فوتن جي بلنديءه تائين اڏامي سگهي ٿو؟
- 3- جیت جهاز بين جهازن کان نرالو ڪين آهي؟
- 4- جیت جهاز جي پهرين ڪامياب اڏام ڪڏهن ٿي؟

(ب) سواريءه لاءِ پيا ڪھڙا وسيلا آهن:

(ج) هيئين لفظن جي معني لکو ۽ جملن ۾ ڪم آظيو:

باربرداري	تکو	ٺيلهڻ	هنڌ	نرالو	ٻارڻ	طاقيت	وسيلو
-----------	-----	-------	-----	-------	------	-------	-------

(د) هيٺ ڏنل لفظن آڻو، انهن جا ضد لکو:

	گھڻو
	بلندي
	ڪامياب
	پهرين
	طاقيت

سَبْق نائون

شهریء جا حق ۽ فرض

اسان مان هرھڪ کي عام رستي تان هلڻ جو حق آهي، پر ساڳئي وقت اسان جو فرض آهي، ته بین کي ان رستي تان هلڻ ڏيون. اسان کي حق آهي، ته پنهنجي گهر ۾ آرام سان زندگي گذاريون، اهڙو ساڳيو حق اسان جي پاڙيسرين کي به آهي. جيڪڏهن پنهنجي سُک خاطر، گهر جو ڪن ڪچرو گڏ کري، بین جي درن اڳيان اچلايو ته پاڙيسريءَ کي ان مان تحکليف پهچندي.

باغيچن ۾ گھڻ جو هر ڪنهن کي حق آهي؛ پر جيڪڏهن باغيچن ۾ ميوبي جون ڪلون ۽ ٻيو ڪن ڪچرو ڦتو ڪبو، ته جيڪا فرحت، باغيچن مان اسان کي آئي، سا ٻين کي نه ايندي. أنهيءَ ڪري جو ڇڏيل گند ٻين جو مزو ڦتائي ڇڏيندو.

باغ ۾ پينگهه لڏن وقت به پنهنجي واري لاءِ ترسڻ گهرجي. راند زوند ۾ به پهرين جنهن جو وارو هجي، ان کي ڏجي. ائين ڪڙ سان سڀني کي پنهنجو حق ملي ويندو ۽ فرض جي به پورائي ٿيندي.

اسڪول ۾ پاطي پيئن وقت يا رسيس ۾ شيءُ وٺڻ مهل قطار ۾ بيهمجي. ساڳيءَ طرح استيشن تي ٽکيت ونظي هجي يا پوست آفيس مان لفافا، اتي به قطار ٺاهجي ۽ پنهنجي واري لاءِ ترسجي.

اسان کي گهرجي ته پنهنجا حق ۽ فرض چڱيءَ طرح سمجهي، ان موجب عمل ڪريو. ائين زندگي سك ۽ آرام سان گذرندい.

مشق

(الف) هيئين سوالن جا جواب ڏيو:

- 1- حق ۽ فرض ۾ ڪھڙو فرق آهي؟
- 2- ٻين جي گھرن آڏو ڪن ڪچري أچلن ڪري چا ٿيندو آهي؟
- 3- باغيچن ۾ ميوبي جي ڪلن ۽ ڪچري أچلن ڪري چا ٿيندو آهي؟
- 4- پينگهه لڏن وقت چا ڪڙ گهرجي؟
- 5- هر هڪ سکي زندگي ڪيئن گذاري سگهندو؟

(ب) هيئين جملن مان فعل ڳوليyo:

- 1- اج مان ڪراچيءَ ويندس.
- 2- مان ڪالهه حيدرآباد ويس.
- 3- مون خط لکيو.
- 4- اسيين استيشن تي گھڻ وينداسيين.

(ج) سند جي ڪن به پنجن راندين جا نالا لکو:

(د) هيٺ ڏنل لفظن جا واحد ۽ جمع ٺاهيو:

	ڪتاب
اطلاع	
	ڪلاسُ
أُن	

لطف الله سورتيءَ جو سند جو سفرنامو

لطف الله سورتي، انگریزن جي ایست انديا کمپنيءَ ۾ هڪ منشي ۽ ترجمان هو. هو سورت جو ويٺل هو، تنهن ڪري ان کي لطف الله سورتي سڌيندا هئا. هو فارسيءَ جو وڏو ڄاڻو هو ۽ گجرات ۾ رهندڙ انگریز عملدارن کي فارسي پڙهائيندو هو. اهي انگریز جيدانهن به ويندا هئا، ته هن کي پاڻ سان گڏ وٺي ويندا هئا.

1838ع ۾ هڪ انگریز عملدار ڪئتن ایست وک، سند ۾ آيو ۽ پنهنجي استاد لطف الله سورتيءَ کي پاڻ سان گڏ وٺي آيو. لطف الله، ڪئتن ایست وک سان سچي سند ڪھميyo. انهيءَ ڪري لطف الله پنهنجي سفرنامي ۾ سند جي ڪيترن ئي ڳوڻ ۽ شهرن ۽ ماڻهن جو احوال آندو آهي. هو حيدرآباد جي پکي قلععي لا، لکي ٿو:

”هي پنج ڪنڊو قلعو آهي، جو هڪ ٿئر مٿان پکين سرن ۽ گچ سان نهيل آهي. عام قلععي جي دستور موجب، هن قلععي جي چوڏاري ڪابه کاهي ڪانه آهي. هن ۾ ميرن جا ڪتب، سندس ويجهها عزييز ۽ بيا خاص امير ۽ شهري رهن ٿا. چئن يارن واري شاهي صندل تي، هڪ سادو ايراني غالijo وچايل هو، ان تي چارئي حڪمران هر هڪ مير نور محمد خان، مير نصير خان، مير محمد خان، ۽ نوجوان مير شهداد خان ويٺل هئا. سندس پر ۾ تلوارون ۽ ڏالو رکيل هيون. اهوئي سندن تخت گاهر هو. انگریز نمائندو ۽ سندس ساٿي ڪرسين تي وينا هئا، جيڪي خاص هنن لاءِ آندل هيون. دربار ۾ داخل ٿيڻ وقت، کين پنهنجا بوت لاهٽا پيا، باقي سڀ ماڻهو هيٺ غالijo چن تي وينا.“

”نورمحمد خان هڪ نهايت سياڻو، وڌي خيال وارو ۽ بهادر انسان ٿي لڳو. هو پوري پُني قد ۽ اڌڙوت عمر جو هڪ سهڻو انسان هو. حڪومت جون ڳالهيوں رڳو مير نور محمد سان ڪيون وينديون هيون، چاڪاڻ ته مير نصير خان ۽ مير محمد خان ورلي ڪو جواب ڏيندا هئا. نصير خان به خوبصورت هو، پر بُت ۾ گهڻو پريل هو. سندس منهن مان نرمي ۽ همدردي پئي ظاهر ٿي. مير محمد

خان سهٹو، ناهوکي بدن وارو ۽ سپاهيءَ وانگر هو. هو نورمحمد خان جي کابي پاسي، صندل جي چيئري تي ويٺل هو. سندس کاپو هت ڏال تي ۽ ساجو هت تلوار جي مُئئي تي هو.“

مشق

(الف) هيئين سوالن جا جواب ڏيو:

- 1- لطف الله ڪٿي جو ويٺل هو؟
- 2- لطف الله ايست انبيا ڪمپنيءَ ۾ ڪهڙي عهدي تي هو؟
- 3- لطف الله، ڪهڙي عملدار سان سڄي سند گھميyo؟

(ب) هيئين لفظن جي معني لکو ۽ جملن ۾ ڪر آظيو:

کاهي	ڪتب	عزيز	سياڻو	ناهوکي
------	-----	------	-------	--------

(ج) هيئين لفظن جا ضد لکو:

	سادر		ويٺل
	سياڻو		گڏ
	گھٹو		ڳوڻن
	کابي		عام

(د) فعل جا تي زمان آهن: ”زمان حال“، ”زمان ماضي“ ۽ ”زمان مستقبل“، ”زمان حال“ هلنڌر وقت ٿو ڏيڪاري، جيئن آئه خط لكان ٿو.“ توھين زمان حال جا ڪي به جملا لکي ڏيڪاريyo.

سَبْقِ يَارْهُون

سَرِي لَنْكَا

سَرِي لَنْكَا كَي انْگَرِيزِي رَاجِ ۾ سِيلُون سَدِيندا هَئَا. هَيْءُ مَلَك هَندَستان جِي ڏکُٹ ۾، هَندِي وَدِي سَمنَد ۾ هَك بَيْت جِي صورَت ۾ آهي. هَن جِي شَكَل اَب جَهَّزِي آهي. انْگَرِيزِن جِي حَكُومَت جِي زَمانِي ۾ هَيْءُ مَلَك، كَافِي عَرَصِي تَائِين هَندَستان سَان شَامَل هو.

کنهن زمانی ھر سيلون، پورچوگيزن جي هت هيٺ هو. وري ڊچ قومر جي قبضي ھر آيو. تنهن کان پوءِ، انگريزن هن تي قبضو ڪيو. هڪ سؤ ٻتيهين ورهين جي حڪومت کان پوءِ، انگريزن 4 فvierوري 1948 ع تي سيلون کي آزادي ڏني. هينئر هيءُ هڪ آزاد ملڪ آهي.

سری لنڪا جو پنجون حصو پوک جي لائق آهي. هن جي وارياسي ڪناري تي ناريلن جا وڻ جامر ٿيندا آهن. جملن تي پيلا آهن، جن مان عمارتی ڪاڻ مللي ٿو. ٽکرين تي چانه، ڪافي، رٻڙ ۽ گرم مصالحا ٿين ٿا. ميدانن ھر چانورن جي پوک ٿئي ٿي.

سری لنڪا جا گھٺا ماڻهو بڌ ڏرم جا پوئلڳ آهن. هتي هندو به چڱي تعداد ۾ رهن ٿا. مسلمان ۽ عيسائي به هن ملڪ ۾ آباد آهن. ماڻهن جو ڏنتو زراعت ۽ مال چارڻ آهي. هتي سياري توڙي اونهاري ھر مينهن گھٺو پوندو آهي. سري لنڪا جي آبهوا گرم ۽ گھمييل آهي.

سری لنڪا جو وڌي ۾ وڌو شهر ڪولمبو آهي، جيڪو ملڪ جي گاديءُ جو هند ۽ مكيءُ بندر پڻ آهي. ملڪ جو سمورو واپار هن بندر تان هلي ٿو. هن بندر کي وڌي اهميت آهي، چاڪان ته هندي وڌي سمند مان لنگهندڙ سڀ جهاز، هتي لنگرانداز ٿيندا آهن.

مشق

(الف) هيٺين سوالن جا جواب ڏيو:

- 1- سري لنڪا کي اڳ ڪهڙي نالي سان سڏيندا هئا؟
- 2- هن ملڪ جي شڪل ڪهڙي آهي؟
- 3- ڪهڙين ڪهڙين قومن هن ملڪ تي قبضو ڪيو هو؟
- 4- انگريزن، هن ملڪ کي ڪڏهن آزادي ڏني؟
- 5- هتي ڪهڙيون ڪهڙيون پوکون ٿينديون آهن؟
- 6- سري لنڪا جو وڌو شهر ڪهڙو آهي؟

(ب) هیث ڏنل لفظن سان خال پریو:

لفظ: کولمبو - جام - مسلمان - عیسائی.

-1 هت ناریلن جا وڻ آهن.

-2 بہ هک ملک ۾ آباد آهن.

-3 وڏی ۾ وڏو شهر آهي.

(ج) هیندين لفظن جي معنی لکو:

مکیه مینهن ڏندو جام حصو راج

(د) ٻارو! دنيا جي ڪن به پنجن ملڪن جا نala لکو:

(ه) زمان ماضي گذريل وقت ڏيکاري ٿو، جيئن: ”چوکرو گهر ويو.“

توهين زمان ماضيء جا ڪي به ٻه مثال ٻڌايو:

سَبْقُ بَارِهُون

بَهَار آيُو

سيارو ويyo بهار آيو
گلن آ باغ مهکایو.

ٿڙي تانگر ۽ چنبيلي،
ڪڍي مُنهن مُكاري مرکايو.

رَتن جي جوت ۽ زينت،
ستارن کي به شرمایو.

بهاريءَ ويس ساوڪ جو،
وطن تي واه پهرايو.

لڏي لامن تي ٿي بلبل،
گلن کي ساه سان لايو.

نچي ٿو مور باغن ه،
چمن چيهن آ چهڪايو.

لنوں لاتيون پکي گڏجي،
بهار آيو بسنت آيو.

- اويس شڪارپوري

مشق

(الف) هیثین سوالن جا جواب ڏيو:

- 1- هن نظرم ۾ ڪهڙن گلن جا نالا آيل آهن؟
- 2- هن نظرم ۾ ڪهڙن پکين جا نالا آيل آهن؟

(ب) پکين جي آواز کي لات چئبو آهي، هیثین جي آواز کي ڇا چئبو آهي:

گھوڙو – گڏه – شينهن – ڪُتو – ٻلي – ٻكري – ڳئون

(ج) ٻارو! بهار کان سواء پيون ڪهڙيون مُندون آهن، تن جا نالا ٻڌايو:

(د) هیث ڏنل شعر مکمل ڪريو:

○ لڻي ————— تي ٿي بُلبل،

گلن کي ————— سان لايو.

○ لنون لاتيون ————— گڏجي،

بهار آيو ————— آيو.

گلاب جو گل

او هان با غيچن ۾، کيترن ئي قسمن جا گل ڏنا هوندا پر سڀني گلن ۾

گلاب جو گل سهڻو ٿيندو آهي. هن ۾ سُگند ب گهڻي ٿيندي آهي. ان کي سنگھڻ سان فرحت پيئي ايندي آهي. هن گل جو ٻو تو بهار جي مند ۾ گل جهيليندو آهي. گلاب جا کيتراي قسم آهن.

گلاب جي ٻوٽن جو بچ ٿئي ٿي ڪونه. جنوري مهيني ۾، گلاب جي ٻوٽن جون تاريون ڪپي، قلم يا ڏندڻ ٺاهبا آهن. جنهن زمين جي ٿكري ۾ اهي قلم هڻطا هوندا آهن، تنهن کي گڏ ڪري، يا جي ڪڏهن زمين سخت هوندي ته هر ڏيئي، ان ۾ پاڻ وجهندما آهن، ته جيئن قلم ڦئي سگهن. مهيني کن کان پوءِ اهي چڪيون اتان ڪدي، جتي لڳائڻيون هونديون آهن، اتي وڃي هڻندما آهن.

گلاب جي گلن مان گلقند نهندو آهي ۽ گلن مان عرق به ڪيندا آهن، جنهن کي گلاب جو پاڻي چوندا آهن. گلابي عظر به گلاب جي گل مان نهندو آهي. تنهن کان سواءِ گلن مان هار به ٺاهيندا آهن. ماڻهو شادي يا ٻين خوشين جي موقعن تي هڪ ٻئي کي اهي هار وجهندما آهن.

مشق

(الف) هیئین سوالن جا جواب ڏيو:

- 1- سپني گلن ۾ ڪهڙو گل سهڻو آهي؟
- 2- قلم يا ڏندڻ چا کي چئبو آهي؟
- 3- گلاب جا قلم ڪهڙي، مُند ۾ لڳائيا آهن؟
- 4- چکي چاکي چئبو آهي؟
- 5- گلاب جي گلن مان چا چا نهندو آهي؟

(ب) هیئین جملن مان ضمير چونديو:

- 1- مان اسڪول وڃان ٿو.
- 2- اسيين سبق پڙهون ٿا.
- 3- مون توکي باع ۾ ڏنو هو.
- 4- اسان بازار مان گلاب جا گل ورتا.

(ج) هيٺ ڏنل لفظن جا هم معني لفظ لکو:

(لفظ: راحت - قلم - موسم)

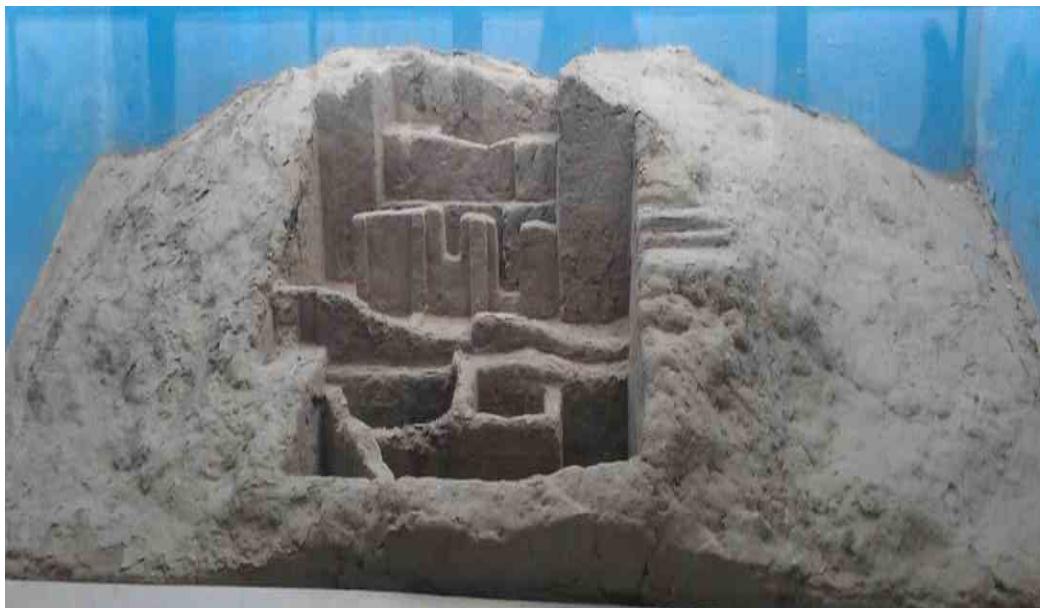
مند _____، ڏندڻ _____، فرحت _____

(د) ڪن به پنجن گلن جا نالا ٻڌايو:

(ه) ٻارو! باغيچن ۾ اوهان ڪڏهن ويا آهيyo?

اوهان اُتي چا چا ڏنو، انهيءَ بابت ٻڌايو.

آمریءَ جو دڙو

آمریءَ جو ڳوٽ، مانجهند تعلقی، ضلعي ڄام شوري ۾ آهي. هي ڳوٽ آمري ريلوي استيشن كان اذ ڪلوميٽر کن اوپر طرف آهي. ڪنهن زمانی ۾ اهو ڳوٽ سند جو مشهور ۽ عاليشان شهر هوندو هو. هن ۾ باغ، بنگلا ۽ محل ماڙيون هونديون هيون. اج اهو شهر، هڪ نديڙي ڳوٽ ۽ دڙي جي صورت ۾ آهي. هي وسندڙ شهر، ڪڏهن برباد ٿيو، تنهن جو پورو پتو ڪونهي، پر هن دڙي جي کوتائي ڪندني، جيڪي شيون هت آيون آهن، تنهن کي ڏسي، ماهرن اندازو لڳايو آهي، ته هي شهر اتكل پنج چه هزار سال اڳ آباد هو.

هن دڙي جي آس پاس ڪيتراي نديڙا دڙا ڏسٽ ۾ اچن ٿا، جن مان اولهه طرف واري دڙي مان چفمق جا گهڙيل ۽ ٺڪيل پتر به هت آيا آهن. انهن مان اهو اندازو لڳايو وييو آهي ته هي دڙو، موهن جي دڙي کان به جهونو آهي.

هتي دڙي جي کوتائي ڪندني، ٻه نظر آيا آهن. هڪ تهه چار فوت اونهو ۽ ٻيو تهه چهه ست فوت اونهو هو. مٿئين دڙي مان اتكل هڪ سؤ ٺڪر جا ٿانو هت آيا، جن جو رنگ

ڳاڙهو آهي. ڪن نکر جي ٿانون تي گلکاري پڻ آهي ۽ ڪن تي جابلو ٻڱر جون تصويرون اڪرييل آهن. انهن ٿانون کان سواء ٻيون به ڪيٽريون ئي شيون لڌيون آهن، جن ۾ متئي، مان نهيل رانديڪن واريون گاڏيون، ديگن جون مورتيون ۽ مُهروون شامل آهن. جيڪڏهن سجي دڙي جي کوتائي ٿئي ته اجا به وڌيڪ جهونيون شيون هت اچي سگهن ٿيون، جن مان گھڻو ڪجهه معلوم ٿي سگهي ٿو.

مشق

(الف) هينين سوالن جا جواب ڏيو:

- 1 آمريء جو دڙو ڪتي آهي؟
- 2 اڳ آمريء جو شهر ڪيئن هو؟
- 3 هن دڙي جي کوتائيء مان ڪهڙو سامان هت آيو آهي؟
- 4 نکرن جي ٿانون تي ڪهڙي تصوير اڪرييل آهي؟

(ب) هينين جي معني ڏيو:

دڙو	وسندڙ	ماهر	جهونو	جابلو
-----	-------	------	-------	-------

(ج) هينين لفظن جا ضد لکو:

اوير - برباد - اڳ - متئين - هت.

(د) زمان مستقبل ايندڙ وقت ٿو ڏيکاري: جيئن: آء ڪتاب پڙهندس.
توهين زمان مستقبل جا ڪي به جملا لکي ڏيکاريyo:

پاکستان جي تحریڪ ۾ سند جو حصو

انگریزن کان آزادی حاصل کرڻ لاء، گذيل هندستان جي ماڻهن ڪوششون ورتیون، انهن ڪوششن ۾ سند جي ماڻهن به تمام اهم ڪردار ادا ڪيو. اڳتی هلي جڏهن هندن، مسلمانن جي مفاد جي مخالفت ڪئي ۽ مسلمانن الڳ وطن جي گھر ڪئي، تنهن پاکستان تحریڪ جي جدوجهد ۾ سند جي مسلمانن به پرپور ڪردار ادا ڪيو.

مسلمانن جي حقن جي حفاظت لاء 1906ع ۾ هڪ وفد شملي ۾ هند جي وائسراء سان مليو. ان وفد جو اڳواڻ هزهائينس مرحوم آغا خان ٿيون هو. ان ملاقات کان پوءِ ساڳئي سال ڊاكا ۾ مسلم ليگ جو بنیاد رکيو ويو. مسلم ليگ جو پهريون اجلas 29 ۽ 30 دسمبر 1907ع تي ڪراچيء ۾ ٿيو.

سند ۾ مسلم ليگ جي پهرين شاخ، رئيس غلام محمد خان پرڳڙي مرحوم جي ڪوششن سان 1917ع ۾ قائم ٿي. پرڳڙي مرحوم جي ڪوششن جو قدر ڪندي کيس آل انديا مسلم ليگ جو صدر چونديو ويو. هن صاحب مسلم ليگ جي پندرهين اجلas جي صدارت ڪئي، جيڪو 31- مارچ ۽ 1- اپريل 1923ع تي لکنو ۾ ٿيو.

انگریزن سند تي قبضي ڪرڻ کان ٿوروئي پوءِ، سند کي ممبئي (بمبئي) علاقئي سان ملائي ڇڏيو؛ جنهن ڪري سند جي مسلمانن کي تمام گھڻو نقصان پهتو. 1925ع ۾ علڳڙه ۾ مسلم ليگ جو اجلas ٿي. ان ۾ سند کي ممبئي کان ڏار ڪري الڳ صوبو ب્ધائڻ جو نهاء پاس ڪيو ويو. سند جي هندن انهيء نهاء جي سخت مخالفت ڪئي. 1930ع ۾ لندن ۾ پهرين گول ميز ڪانفرنس ٿي، جنهن ۾ سند جي وفد، سند کي الڳ صوبو ب્ધائڻ جي گھر ڪئي. قائداعظم محمد علي جناح، ان ڪانفرنس ۾ سند جي وفد جي انهيء گھر جي حمايت ۾ تقرير ڪئي. آخر مسلمانن جون ڪوششون ڪامياب ٿيون ۽ 1936ع ۾ سند ممبئي کان الڳ ٿي. ان صورتحال جي ڪري پاکستان جي تحریڪ کي سند ۾ وڌي هٿي ملي. مسلمانن

کي معلوم ٿي ويو، ته هندو ڪڏهن به سندن خيرخواه ٿي نه سگهندما. انهيءَ ڪري هنن الڳ وطن جي گھر ڪئي.

11ء 1938ع تي، ڪراچيء ۾ قائدِ اعظم محمد علي جناح جي صدارت هيٺ، مسلم ليگ جو هڪ وڏو اجلاس ٿيو. ان ڪانفرنس ۾ شيخ عبدالمجيد سنڌيءَ هڪ ٿهراءُ پيش ڪيو، جنهن ۾ گھر ڪئي ويئي، ته مسلم اڪثریت وارن صوبن ۾ مسلمانن جي حڪومت بٽائي وڃي.

1943ع ۾ سند اسيمبليء پاڪستان قائم ڪرڻ جو ٿهراءُ پاس ڪيو. پئي ڪنهن به صوبي جي اسيمبليء اجا اهڙو ٿهراءُ پاس نه ڪيو هو. آزاديءَ کان اڳ سند ۾ مسلم ليگ وزارت پنجن سالن کان قائم هئي. دسمبر 1946ع ۾ هندستان ۾، صوبائي اسيمبلين جون چونڊيون ٿيون. سند ۾ مسلم ليگ 99 سڀڙو ڪاميابي حاصل ڪئي.

آخر 14-آگست 1947ع تي پاڪستان هڪ آزاد ملڪ جي هيٺيت سان وجود ۾ آيو، ڪراچيء کي پاڪستان جو پهريون گاديء جو هند بٽايو ويو. سند جي مسلمانن، هندستان مان هجرت ڪري آيل مسلمان پاڻن کي آباد ڪرڻ ۾ وڌي مدد ڪئي.

مشق

(الف) هيٺين سوالن جا جواب ڏيو:

- 1- شملي وفد جو اڳوڻ ڪير هو؟
- 2- سند ۾ مسلم ليگ جي پهرين شاخ ڪنهن قائم ڪئي؟
- 3- سند جي مسلمانن سند کي ممبئيءَ کان ڏار ڪرڻ لاءِ چا ڪيو؟

(ب) هيٺين لفظن کي جملن ۾ ڪم آظيو:

هيٺي گادي چونڊون ٿهراءُ

(ج) هیث ڏنل لفظن آڏو، اُن جا هم معنی لفظ لکو:

تحریک _____، حصو _____، اهم _____

نقسان _____، نهراہ _____

لفظ: چیھو - هلپل - مکیه - ڏار - قرارداد - یاڳو.

(د) اعرابون ڏئي نوان لفظ ٺاهيو:

رت - کڏ - گهر - ڪلڻ.

(ه) سند جي ڪن به پنجن شہرن جا نالا لکو:

حب الوطنِي

خاکِ وطن تان قربان، هيءَ جان شار آهي،
يادِ وطن ئي دل جي، ٿي غمگسار آهي.

صبح وطن ته چڏ پر، شامِ وطن چوان ڇا،
ابرِ بهار آهي، صبح بهار آهي.

حُبِّ وطن ته منهنجي، دل هر ٿي موجزن آ،
ذکرِ وطن زبان تي، ليل و نهار آهي.

زرخيز مُلڪ منهنجو، زردار مُلڪ منهنجو،
مفلس غريب جي لئه، آذار يار آهي.

چائس مان جنهن وطن هر، نپنس مان جنهن وطن هر،
أن جي ئي دل هر ألفت، نت پائدار آهي.

شانِ وطن هر جيڪي، ”احسن“ زبان مان نكتو،
حُبِّ وطن جو بهتر، سو يادگار آهي.

- حافظ محمد ”احسن“ چنا

مشق

(الف) هینین سوالن جا جواب ڏيو:

- 1 شاعر وطن جي خاڪ تان ڪهڙي شيءُ قربان ٿو ڪري؟
- 2 شاعر وطن جي ”صبح“ ۽ ”شام“ کي چا ٿو سڏي؟
- 3 حب الوطنیءَ بابت اوهان ڪو ٻيو شعر پڙھيو هجي ته ٻڌائيو؟

(ب) هینين لفظن جي معني ٻڌائيو:

آذار زردار ابر موجزن حُب

(ج) نظر ۾ جيڪي هم آواز لفظ آهن، جيئن: ”جان نثار“ ”غمگسار“
أهي ترتيب سان لکو:

(د) درست صورتخطيءَ وارن لفظن تي (✓) جو نشان ڪريو:

1- خاڪ/خاڪ

2- موج زن/موجذن/موجزن/موجظن.

3- زرخيظ/ظرخيز/ذرخيز/زرخيز.

ڳوٽ جو سير

اسان کي گرمين جون موکلون هيون. هن پيري اسان اهي موکلون پنهنجي ڳوٽ ملهائڻ ٿي گهريون. پئي ڏينهن اسين ڳوٽ روانا ٿي وياسين.

امان، داڪٽريائي هئي. هن دواڻون ۽ ميديڪل باڪس پاڻ سان کنيو. ادي عائشه سنی چترڪار هئي. هن تصوير ناهٽ جو سامان پاڻ سان کنيو. ادا وڏي کي وري لکڻ پڙهٽ جو شوق هو. هن پاڻ سان پين، پنا، ڪئميرا ۽ ٿڀپ رڪاردر کنيو. اسان جي ڪار وڏي رستي تان مُڙي، هڪ واهم جو ڪپ ورتو. جنهن ۾ ٻار وهنجي رهيا هئا. ڪٿي وري مينهون پاڻي ۾ وينيون هيون. واهم جي ڪپ سان تالهي، جا وٺڻ چانو ڪريو بينا هئا. اسين انهن نظارن مان لطف وٺندا ڳوٽ پهچي وياسين.

ڳوٽاڻن کي جڏهن اسان جي اچڻ جي خبر پئي، تڏهن سڀ اسان کي ڪيكارڻ آيا. امان ۽ ادي عائشه کي زالون گهر ڪيكارڻ ويون. مرد ماڻهو اسان کي او طاق ۾ ڪيكارڻ آيا. سڀني اسان کي ماني، جون دعوتون پئي ڏنيون.

اسان جو ڳوٽ دريءَ جي ڪناري تي آباد هو. هڪڙي ڏينهن اسان پيڙين تي چتزي هي دريءَ جو سير به ڪيو. اتي اسان پلن جو شكار به ڏنو. پلو ته هونئن به لذيد ٿيندو آهي؛ پر پيڙي ۾ تازي پلي ڪائڻ جي ڳالهه ئي بي آهي.

امان، ڳوٽ ۾ بيمارين جي پرگهور لهٽ ۾ مصروف ٿي وئي. ادي عائشه تصوير ناهٽ ۾ مشغول ٿي وئي. ادا وڏي ڳوٽ جي گهتين، گهرن، ماڻهن ۽ منظرن جا فوتو پئي ڪديا. هن ٿڀپ رڪاردر تي هارين، هنرمندن، فنڪارن ۽ سگهڙن جا انترويو پئي رڪارڊ ڪيا.

شام جو ڳوٽ جي ميدان تي نوجوان رانديون ڪيڏندا هئا. هو ونجهمه وتي، ڪوڏي ڪوڏي ۽ بيلهاڙي ۾ زور آزمائي ڪندا هئا. ڏينهن جو اسڪولي ٻار ڪركيت ڪيڏندا هئا.

اسین ٻار وري گهر ۾ رانديون کيڏندا هئاسين. ڪڏهن ”ليٽ ڪبوتر“، ته ڪڏهن ”لِڪِ لِڪوٽي“، ڪڏهن ”قر ڦر سؤنتو- دبلي ٿي چڻئي“، ته ڪڏهن ”ڏاڪ چُماتي“:

رات جو روز او طاق تي ڪچيري ٿيندي هئي. ڪچيريءَ ۾ ڪڏهن ڳجهارتنه جي ڏي وٺ ٿيندي هئي، ته ڪڏهن ڳائڻ وچائڻ ٿيندو هو. فيصلا به او طاق ۾ تبنداهئا.

موڪلن وارو عرصو ڪلندي، گھمندي ۽ رانديون کيڏندي گذرني ويyo. ادي عائشه کوڙ تصويرون ٺاهي ورتيون. هن چيو پئي ته هوءَ انهن تصويرن جو شهر ۾ نماءٌ ڪندي. ادا وڏي وري ڳوٽ جي ماحول تي ڪتاب لکڻ ٿي گھريو. اسین جڏهن ڳوٽ مان روانا ٿياسين، ته سڀ ڳوناڻا اسان کان موڪلائڻ آيا. ڳوناڻن اسان کي ڪيتريون ٿي سوڪڙيون پڻ ڏنيون.

مشق

(الف) هيٺين سوالن جا جواب ڏيو:

- 1- اسان کي ڇا جون موڪلون هيون؟
- 2- اسان اهي موڪلون ڪتي ملهائڻ ٿي گھريون؟
- 3- اسان جو ڳوٽ ڇا جي ڪناري تي آباد هو؟
- 4- امان، ڳوٽ ۾ ڪنهن جي پرگھور لهڻ ۾ مصروف ٿي وئي؟

(ب) هيٺين لفظن جي معني لکو ۽ جملن ۾ ڪم آڻيو:

سوڪڙيون	نماء	کوڙ	مصروف	لذيد	لطف	ڪپ
---------	------	-----	-------	------	-----	----

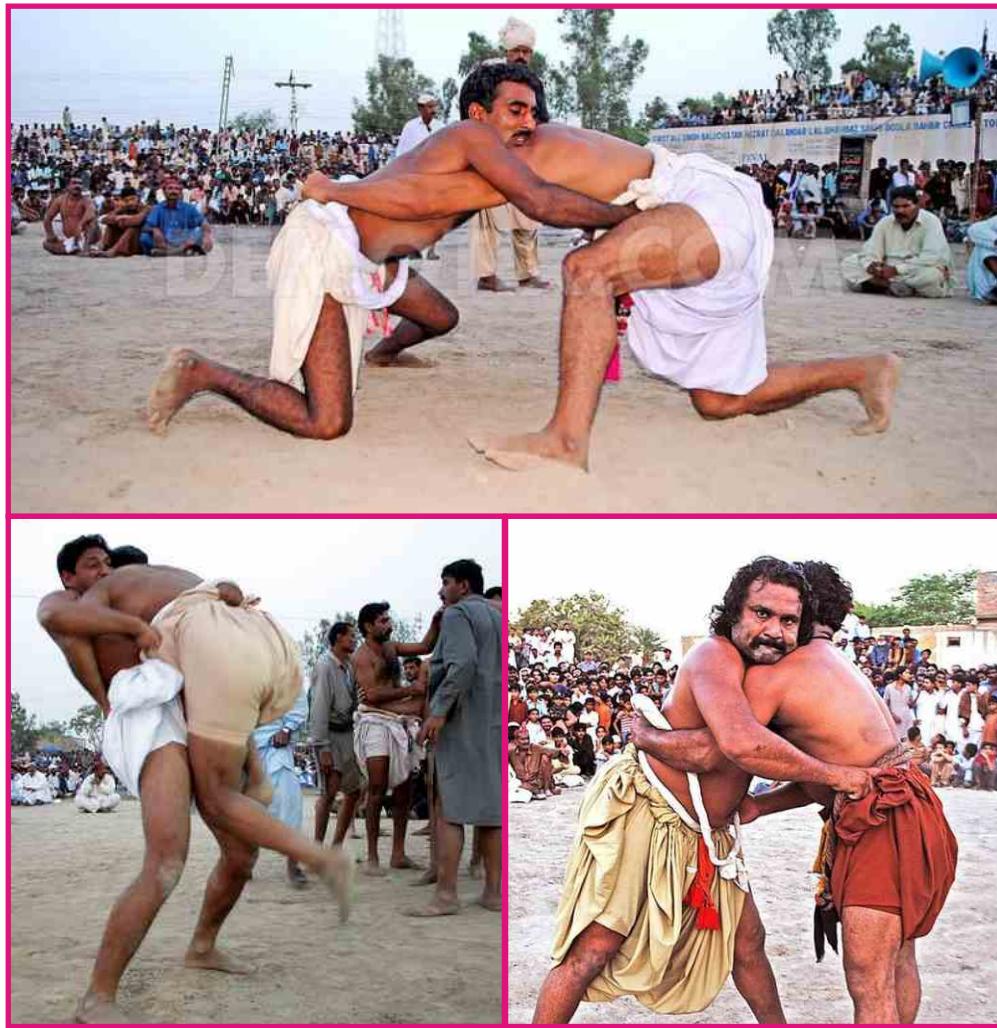
(ج) هيٺيان خال ڀريو:

- 1- اسان جي ڪار وڏي رستي تان مڙي، هڪ ————— جو ڪپ ورتو.
- 2- مرد ماڻهو اسان کي او طاق ۾ ————— آيا.
- 3- اتي اسان ————— جو شكار به ڏئو.
- 4- رات جو روز ————— تي ڪچيري ٿيندي آهي.

(د) هن سبق ۾ جيڪي رانديون چاڻايل آهن، تن جا نالا لکو:

سَبْق ارڙهون

مَلَهَ

پاڪستان جي سڀني صوبن ۾ ڪيٽريون ئي رانديون کيڏيون وينديون آهن، جن
مان مَلَهَ سند جي ماڻهن جي قدير ۽ مُكِيه راند آهي.

مَلَهَ جي مقابللي کي ملاڪڙو چئبو آهي. ملاڪڙي ۾ پهلوان مَلَهَ توليون توليون
ناهي، پُنا اڳاڙا ڪري، پڙ تي اچي ويهندا آهن. ملاڪڙي جي هڪ ڪُند ۾ مگڻهار دھلن ۽

شرنائن تي ملاڪڙي جون خاص ڏنون وچائي ملهن ۾ جوش ۽ جنبو پيدا ڪندا آهن. ملهه پنهنجي جوڙ سان سندرو ٻڌي ملهه وڙهندما آهن. جنهن توليءَ جو ملهه دسجي پوندو، انهي توليءَ مان هڪ ملهه، سرسي ڪندڙ پهلوان کان پلاند وٺڻ لاءَ ميدان ۾ ايندو. اهڙيءَ طرح سان ملاڪڙي ۾ هڪ ئي ملهه، بن یا تن ملهن سان ملهه وڙهي سگهي ٿو.

ملاڪڙي جي پڙ جي چوڏاري، ملهه ڏسڻ جا شوقين ملهن کي داد ڏيڻ لاءَ اچي گڏ ٿيندا آهن، جن مان ڪيترا قدردان ملهه ماريندڙ پهلوان کي انعام ڏيندا آهن.

ملهه لاءَ زور ۽ انگ، پنهجي جي ضرورت هوندي آهي. انهن پنهجي ڳالهين مان جيڪڏهن ڪنهن ملهه ۾ رُڳو طاقت هوندي يا انگ جو هُنر هوندو، ته اهو ملهه ايترو ڪامياب نه ٿيندو. جي هو طاقتور هوندو ملهه جي انگ ۽ پيچ ۾ به ماهر هوندو، ته وڌيڪ ڪامياب ثابت ٿيندو.

ملهه سند جي هڪ عوامي راند آهي. حڪومت به ملهه کي اهميت ڏيئي رهي آهي. ملهه جسماني قوت ۽ تندريستيءَ کي سدارڻ ۽ قائم رکڻ جو هڪ وڏو ذريعو آهي. وڏن قومي ۽ مذهببي ڏينهن تي، جتي بین جسماني ڪرتبن ۽ راندين جا مقابلا ڪرایا وڃن ٿا، اتي ملهه جو مقابلو به ضرور شامل هوندو آهي.

مشق

(الف) هيئين سوالن جا جواب ڏيو:

- 1- سند جي عوامي راند ڪهڙي آهي؟
- 2- ملاڪڙو چاكي چئبو آهي؟
- 3- قدردان ملهه ماريندڙ پهلوان کي چا ڏيندا آهن؟
- 4- هڪ ڪامياب ملهه لاءَ ڪهڙين ڳالهين جي ضرورت آهي؟

(ب) هيئين لفظن جي معني لکو:

انگ داد پلاند پڙ

(ج) سند جي پين مکاني راندين جا نالا لکو:

(د) هينيان جملاء صحيح کري لکو:

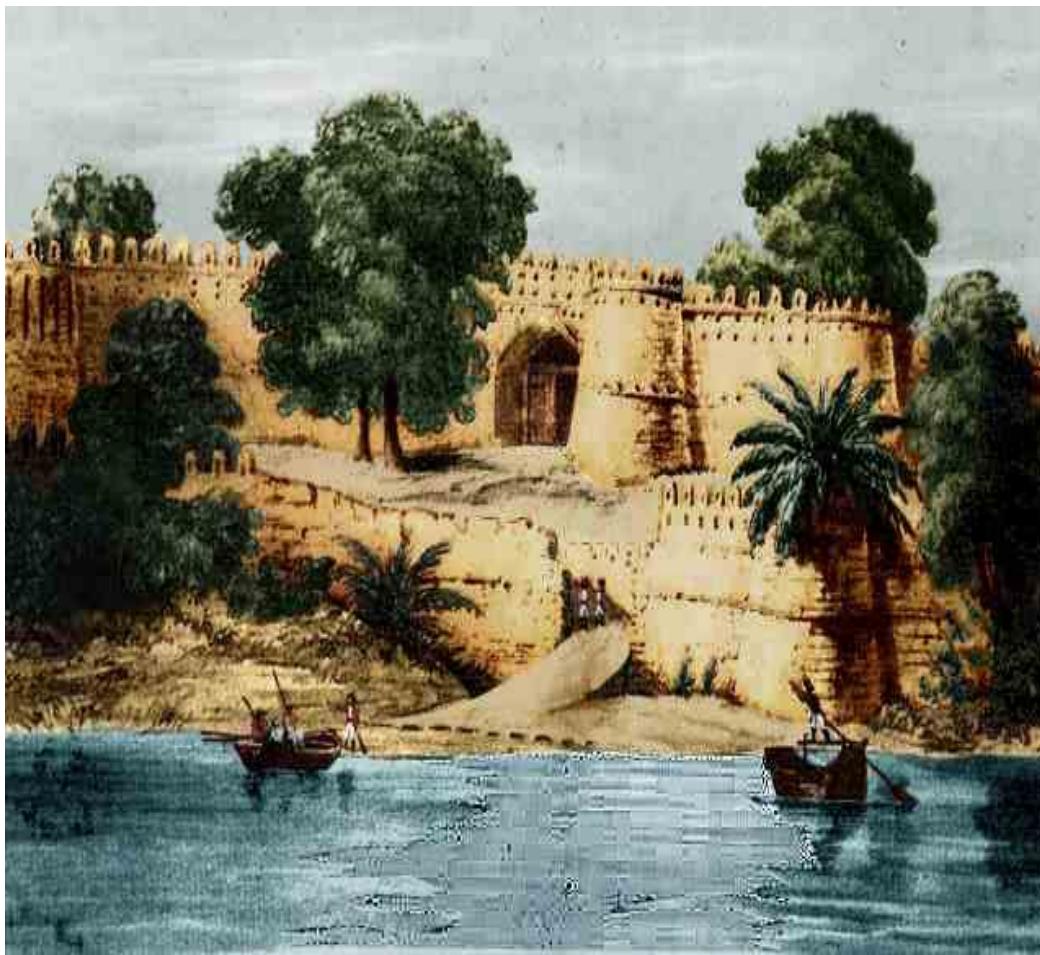
-1 هيء اخبار سشو آهي.

-2 حيدرآباد جو شاهي بازار وڏو آهي.

-3 مون ڪله ڪتابون خريد ڪيون.

-4 مون کي اطلاع ملي.

بَكْر جو قَلْعَو

أُتر سند ۾، سکر ۽ روہڙيٰ جي وچ تي، سنتو نديٰ ۾ بكر نالي هڪ پيت آهي.
اڳاتي وقت ۾، هن پيت تي قلعي اندر هڪ وڏو شهر اذيل هوندو هو.

هن شهر کي قدرتی بچاء هو. هڪ ته پيت هئڻ ڪري، چوڏاري پاڻي هئس ۽ پيو
وري شهر جي چوڏاري پکين سِرن جو مضبوط قلعو هو. انهيءَ ڪري ڪوبه ڏاريyo
حاڪم، سولائيٰ سان بكر جي قلعي تي ڪاه ڪري نه سگهندو هو.

هي شهر، سند جي ڪيترن ئي اڳوڻن حاڪمن جي گاديءَ جو هند رهيو آهي. ان ۾ حڪومت جا ماهُهو، وڏا عالم ۽ واپاري رهندما هئا. انهيءَ ڪري هن شهر کي وڏي اهميت حاصل هئي.

سند تي هر زماني هر ڪيترن ئي طرفن کان، ڪاهون ٿينديون رهيوون آهن، جن مان کي ڪاهون، بکر جي قلعي کي فتح ڪرڻ لاءِ پڻ ٿيون. انهن لڙاين جي ڪري، قلعي کي وڏو نقصان پهچندو رهيو. لڙائيءَ ۾، ڪڏهن قلعي جو هڪڙو پاسو ڪريو ته ڪڏهن ٻيو پاسو. ائين قلعاو ويyo آهستي تباھ ٿيندو. جايون به ويون دير ٿينديون. امن به ڪونه رهيو. انهيءَ ڪري شهر مان لڏپلان شروع ٿي، ڪي ماڻهو لڏي وڃي روھڙيءَ ۾ ويناته ڪن وڃي سكر وسايو ۽ ڪي وري سند جي پين شهن ڏانهن لڏي ويا.

بکر، جو ڪنهن سمي سند جو مشهور ۽ وسندڙ شهر هو، اهو ڦيل صورت ۾ اج به موجود آهي.

مشق

(الف) هيئين سوالن جا جواب ڏيو:

- 1- بکر جو بيت ڪٿي آهي؟
- 2- بکر جي شهر کي ڪھڙو بچاءِ هو؟
- 3- بکر جي قلعي هر ڪير رهندما هئا؟
- 4- ڏارين جي ڪاهن بکر جو ڪھڙو حال ڪيو؟

(ب) هيئين لفظن جي معني ڏيو:

ذڪر	عالم	سمي	برباد	لڏپلان	فتح	بيت	قلعاو
-----	------	-----	-------	--------	-----	-----	-------

(ج) هيئين لفظن جا ضد ڏيو:

	أتر
	اڳوڻو
	نقصان
	ڪاله
	آباد
	ٿوريون

سبق ويهون

دستکاري

دستکاری، جي معنی آهي: هت جو کمر يا هنر. انهيء هنر ۾ سند جا ماظھو اهڙاته ماهر آهن، جو مشینون به سندن مقابلو نه ٿيون ڪري سگھن. سندن هت جي هنر جو نه رڳو ملڪ ۾ قدر آهي، بلڪ باهرين ملڪن ۾ ان جو وڏو ماڻ آهي.

سند جي عورتن جي هنر جي نزاكت ۽ نفاست ته ڏسٹ وتنان آهي. هو اهو هنر پنهنجي وڏڙين کان سکنديون آهن. اهي ڪڏهن به وانديون ڪونه ويہنديون آهن. گھر جو

کم کار لاهی وینيون، ته پاڻ ۾ ڪچري به ڪنديون آهن، ته گلودگد هت به پيو هلندو آهن. ڪڏهن ڪو ڀرت پيون پرينديون آهن، ته ڪڏهن ڪارلي پيون ٺاهينديون آهن.

سنڌ جون عورتون ڏاڍيون سُگھڙ آهن. هو پراڻن ڪپڙن کي اچلائي ڪونه چڏينديون آهن؛ بلک انهن کي به ڪم ۾ آڻينديون آهن. هو انهن ڪپڙن کي رنگ ڏئي رليءَ ۾ ڪتب آڻينديون آهن. اچو ته رليءَ جي هنر بابت توهان کي ڪجهه ٻڌايون:

رلي: رلي ٻن قسمن جي ٿيندي آهي. هڪ ٽکرن واري، بي ٺڪ واري.

ٽکرن واري رلي: ان ۾ پراڻا يا نوان ڪپڙا رنگي ڪم آثبا آهن. رنگ ڏنل ڪپڙن مان هڪ ماپ جا ٽکرا ڪتي، پاڻ ۾ ڳندي هڪ وڌي چادر ثاهي ويندي آهي. ان چادر کي ”پڙ“ چئبو آهي. ان پڙ کي چادر طور به وچائبو آهي؛ پر جيڪڏهن رلي ناهطي هوندي، ته ان چادر جيدو، ٻيو ٽکرو هيٺان رکبو آهي، جنهن کي ”ر“ چئبو آهي. ٿر گھتو ڪري لسو هوندو آهي. پوءِ پڙ ۽ ترجي وچ ۾ اڳڙيون يا ڪپهه رکي، انهن ٻنهي کي ڳنديبو آهي. ائين رلي تيار ٿي ويندي آهي.

ٺڪ واري رلي: رنگ جي ڪپڙي تي، پئي رنگ جو ٽکرو اوٽين سان جو ڙبو آهي؛ جنهن تي تمام سهطي ۽ سنهي ٺڪ ٿيل هوندي آهي. مختلف رنگن جا گل، مختلف رنگن جي ڪپڙي سان جڏهن جو ڙبا آهن، تڏهن انهن جو حسن ڏسڻ وتان هوندو آهي. اهي گل پاڻ ۾ جو ڙي هڪ چادر ثاهي ويندي آهي، جنهن کي ”پڙ“ چئبو آهي. اهو پڙ چادر طور به وچایو ويندو آهي. جيڪڏهن رلي ناهطي هوندي، ته ان هيٺان ايدوئي ڪپڙي جو ٽکر رکبو آهي. ان کي ”ر“ چئبو آهي. پوءِ ”پڙ“ ۽ ”ر“ جي وچ ۾ اڳڙيون يا ڪپهه وجهي انهن ٻنهي کي ڳنديبو آهي، ته رلي ٺنهي ويندي آهي.

گھڻيون سُگھڙ عورتون وري رليءَ ۾ ٽکون به تاکينديون آهن. ائين رليءَ جي سونهن اجا به وڌي ويندي آهي، اها غالبيچي جو ڏيك ڏيندي آهي.

رلي کت يا پلنگ تي به وچائي آهي، ته مٿان به ڦڪبي آهي. گهر ۾ مهمان ايندو، ته ان کي سڀني کان سُٺي رلي وچائي ڏيندا آهن.

رليءَ، سوڪڙيءَ طور به ڏني ويندي آهي. هاڻي هن جديد زماني ۾ رليءَ جي دزائين ۾ به جدت ايندي ٿي وڃي. انهن نت نين دزائين ۾ پکي، منظر، عبارتون وغيره اچي ٿيون وڃن.

سنڌ جون سُگھٽر عورتون رلي ٺاهي، نه رڳو پنهنجو وقت سجايو ڪن ٿيون ۽ پنهنجي ثقافت کي جيارين ٿيون، بلڪه ان هنر مان هو چڱو پئسو پڻ ڪمائين ٿيون.

مشق

(الف) هيئين سوالن جا جواب ڏيو:

1- دستڪاريءَ جي معني چا آهي؟

2- رليءَ جا گھڻا قسم آهن؟

3- تکر ڳندي جيڪا چادر ٺاهي آهي، ان کي چا ٿو چئجي؟

4- سُگھٽر عورتون رليءَ ۾ چا ٿاكينديون آهن؟

(ب) هيئين جا ضد ٻڌايو:

جديد اجايو جوڙبو پراڻن وڏڙين

(ج) هيٺ ڏنل لفظن مان صحيح لفظ چوندي خال ڀريو:

(غاليلچي - چادر - هٿ جو ڪم - سُگھٽر).

1- دستڪاريءَ جي معني آهي _____.

2- سنڌ جون عورتون ڏاڍيون _____ آهن.

3- ان پڙ کي _____ طور به وڃابو آهي.

4- اها _____ جو ڏيڪ ڏيندي آهي.

پورهئي جي اهميت

محنت کر تون محنت پار،
محنت مڙسن جو سينگار.

محنت سان ٿئي عزت حاصل،
مال متعاع ۽ دولت حاصل،
عظمت حاصل، راحت حاصل،

محنت سان ٿين ٻيڙا پار،
محنت کر تون محنت پار.

نند نياڳ، نحوست آهي،
جاڳ ته ڀاڳ ۽ راحت آهي،
حرڪت هر ئي برڪت آهي،
پل نه وڃاچ تون بيڪار.
محنت کر تون محنت پار.

ڇڏ تون غفلت ۽ گينواري،
ويشي جن آ عمر گذاري،
تن جي حياتي آهي خواري،
راتيان ڏينهان کر ڪم ڪار،
محنت کر تون محنت پار.

- نواز علی شوق -

مشق

(الف) هيئين سوالن جا جواب ڏيو:

- 1- محت سان چا ٿو حاصل ٿئي؟
- 2- مڙسن جو سينگار چا آهي؟

(ب) هيئين لفظن جا ضد لکو:

	ند
	پاڳ
	بيڪار
	حياتي

(ج) نظر ۾ ”بار“، ”ڪار“ هر آواز لفظ آهن، توهان اهڙا ڪي به به هر آواز پڌايو؟

(د) هيئين مان درست صورتختيءَ وارن لفظن تي (✓) جو نشان ڪريو:

- 1- غلفت/فلغت/غفلت.
- 2- سينگار/سينگار/سيگار.
- 3- راتيان/راتان/راتا.
- 4- ڏيهان/ڏيهان/ڏينهان.

عمر ڪوت

عمر ڪوت، سند جو هڪ قدیم شهر آهي، ۽ هینئر عمر ڪوت ضلعی جو مرکز آهي. هي شهر ڪیترن ئی حاڪمن جي گاديءَ جو هند ٿي رهيو آهي. عمر ڪوت، چوڙ ریلوی استیشن کان اتکل ارڙهن ڪلومیٹر پري آهي. میرپور خاص کان، لاريءَ يا موئر رستي اتکل سترا ڪلومیترن جي مفاصلی تي آهي.

عمر ڪوت جو پُراؤ قلعو، جنهن ۾ اڪبر اعظم 1542ع ۾ چائو هو، سو موجوده شهر کان، سڏ پندتی، اُتر طرف هو. اتي اڪبر بادشاهه جي ڄمڻ جي سلسلي ۾ يادگار ٺهيل آهي.

قلعی جي هر هک پاسی جي دیگه 152.5 میتر کن ٿیندي. پٽ جي اوچائي 12.2 میتر ٿیندي. قلعی جي پٽ ايتري ته ويڪري آهي، جو متش هک وقت به گھوڙي سوار گڏ هلي سگهن ٿا.

قلعی جي چئني ڪُنبن تي بُرج نهيل آهن ۽ مكيء دروازي تي پٽر جا به بُرج نهيل اٿس. وچ ۾ هک وڏو بُرج نهيل آهي، جنهن تي توبون رکيل آهن. پاڪستان جي آزاديء واري ڏينهن بُرج تي، پاڪستان جو قومي جهندبو چاڙهيو ويندو آهي. قلعی جا چار وڏا دروازا آهن. اندر هک باغيچو به آهي، قلعی اندر سرڪاري جايون ۽ عجائب گهر آهي.

هتي چوکرن ۽ چوکرين لاء پرائمرى ۽ هاء اسکول آهن. هتي چوکرن لاء گورنميٽ ڪاليج پڻ آهي. ان كانسواء مختيارڪار جي آفيس، ميونسپل آفيس، اسپٽال، سرڪٽ هائوس، ٿاڻو ۽ مسافر خانو پڻ آهي.

عمر ڪوت جو شهن، ٿر علاقئي جو واپاري مرڪز آهي. آزاديء کان پوءِ هن شهن چڱي ترقى ڪئي آهي.

مشق

(الف) هیثین سوالن جا جواب ڏيو:

1- عمر ڪوت جو شهر ڪٿي آهي؟

2- هي شهر ميرپورخاص کان ڪيٽري پندتى آهي؟

3- اکبر بادشاهه ڪٿي ڄائو هو؟

4- قلعي جي ڀٽ ڪيٽري ويڪري آهي؟

5- هن قلعي ۾ ڪھڙي شيء دُسٹ وٺان آهي؟

(ب) صحیح صورتختیء وارن لفظن تي (✓) جو نشان ڏيو:

ڪديم/قديم

ڪلومتر/كلوميٽر/ڪلوميٽر

مفاسلي/مفاصلي/مفاثلي

اجائب گهر/عجائب گهر/عجائب گهر.

سَبْقٌ تِيُوِيهُون

كُنپار

اسين گھرن ۾ توڙي ٻاهر پيئڻ جي پاڻي ڀري رکڻ لاءِ نڪر جا ٿانو ڪمر آڻيندا آهيون. اهي ٿانو ڪنپار ٺاهيندو آهي.

ڪنپار، پهريائين چيڪي متى آڻي، دير ڪندو آهي. پوءِ انهيءَ متىءَ کي ڪُتبي سٽي، سنهون ڪري، هڪ چلهو ٺاهيندو آهي. چلهي ۾ پاڻي وجهي ڇڏيندو آهي، ته جيئن متى چڱي، طرح پُسي وڃي. ان پُساليل متىءَ کي، اٿلائي پُتلائي ملاتيندو آهي. جڏهن ڏسندو آهي ته متى چڱي، طرح ملي ويئي آهي، تڏهن ان مان چاڻا ٺاهي رکندو آهي. هڪ هڪ چاڻي کي چڪ تي چاڙهي، چڪ کي گھمائي، قسمين قسمين ٿانو ٺاهيندو آهي.

چڪ تان لاهڻ کان پوءِ، ڪچن ٿانون کي ڦڪرو ڪندو آهي. پوءِ ڪاث جي نپڻيءَ سان، انهن کي هوريان هوريان ٺپي ٺاهي، ٺيك ڪندو آهي. ٺپيل ٿانون کي

سُڪائي، انهن تي چت ڪيندو آهي، جڏهن سڀ ٿانو تيار ٿي ويندا آهن. تڏهن انهن کي آويء هر پچائيندو آهي. پچڻ کان پوءِ ٿانو سهڻا لڳندا آهن. نکر جي گھڙن، متن ۽ گھڻگھئين جو پاڻي اونهاري هر جهولن لڳڻ تي، ڏايو ٿرندو آهي. اسيں پنهنجي گھرن هر گھڻو ڪري نکر جا ٿانو استعمال ڪندا آهيون.

مشق

(الف) هيٺين سوالن جا جواب ڏيو:

- 1- اوهان نکر جا ڪھڙا ڪھڙا ٿانو ڏنا آهن؟
- 2- نکر جا ٿانو ڪير ٺاهيندو آهي؟
- 3- آوي ڇا کي ٿو چئجي؟
- 4- ڪپارن ڪانسواء ٻيا ڪھڙا ڪھڙا ڪاريگر آهن؟

(ب) هيٺين لفظن کي جملن هر ڪم آڻيو:

ڦکرو	ٿانو	جهولو	سهڻا	چاڻو	چلهو
------	------	-------	------	------	------

(ج) هيٺيان خال ڀريو:

- 1- نکر جا ٿانو _____ ٺاهيندو آهي.
- 2- ڪاث جو سامان _____ ٺاهيندو آهي.
- 3- لوهه جو ڪم _____ ڪندو آهي.
- 4- سونار زبور _____ ٺاهيندو آهي.
- 5- گھر ۽ جايون _____ ٺاهيندو آهي.

(د) نکر جي پنجن ٿانوں جا نالا لکو:

علم جي روشنی

اسان جي زندگيءَ هر علم کي وڌي اهميت آهي. علم کان سواء نه ته اسين پاڻ ترقی ڪري سگهون ٿا، نه ئي پنهنجي ملڪ کي ڪو فاڻدو رسائي سگهون ٿا. اسان مسلمانن لاءَ ته علم حاصل ڪرڻ کي فرض قرار ڏنو ويyo آهي. اسان جي نبي سڳوري حضرت محمد صلٰي اللہ علیه وآلہ وسَلَمَ جن فرمایو آهي، ته ”علم حاصل ڪرڻ هر مسلمان مرد توڙي عورت تي فرض آهي.“

علم روشنی آهي ۽ جهالت اونداهي آهي. جهالت جي اونداهيءَ کي صرف علم جي روشنیءَ سان ئي ختم ڪري سگهجي ٿو. انهيءَ اونداهي کي ختم ڪرڻ لاءَ، جن ماڻهن علم جي روشنی پکيڙي، اسين انهن جو نالو اچ به عزت ۽ احترام سان وٺون ٿا. خان بهادر مير غلام محمد تالپر به اهڙن ماڻهن مان هو.

مير صاحب پنهنجي سجي زندگي انهيءَ اعلي مقصد لاءَ وقف ڪري ڇڏي هئي. خاص ڪري لازٽ واري حصي هر سندس تعليمي خدمتون وساري نتيون سگهجن. سجي سند هر لازٽ وارو حصو، تعليمي لحاظ کان پشتی پيل هو. هڪ ته انگريز کان نفترت جي ڪري به ماڻهن هر انگريزي تعليم کان نفترت هئي. پيو ته غريب ماڻهن وت اهڙا وسيلا نه هئا، جو هو پنهنجي بارن کي پڙهائي سگهن. مير صاحب کي انهيءَ ڳالهه جو ڏاڍيو احساس هو. انهيءَ احساس جي نتيجي هر ئي پاڻ ٿنبي باگي هر هڪ انگريزي اسڪول قائم ڪيائين.

مير صاحب، انهيءَ اسڪول کي هلاڻ جو ڪم محمد صديق مسافر جي حوالي ڪيو. مسافر صاحب پاڻ به هڪ وڏو اديب، شاعر ۽ بهترین استاد ٿي گذريو آهي. هن به پنهنجي زندگي، تعليم کي عام ڪرڻ لاءَ وقف ڪري ڇڏي هئي. اچو ته انهيءَ مدرسي جي ڪهاڻي توهان کي ٻڌايون، جيڪا انهن بن عظيم انسانن جي همت ۽ محنت جي هڪ دلچسپ ڪهاڻي آهي.

سی کان پهرين اسکول لاء هک جاء مسوآز تي ورتى وئى. چار پنج ڪاث جون بئنچون نھرايون ويون. ميزون ۽ ڪرسيون مير صاحب جي بنگلي مان اچي ويون. اسکول جي بئي ضروري سامان لاء به مير صاحب پئسا ڏنا. شاگردن جو مسئلو اجا به باقي هو. مسافر صاحب انهيءَ مسئلي جو حل به ڳولي ڪيو. پاڻ پاسي واري هک ڳوٽ جي مكتب مان پنج شاگرڊ وئي آيو. مير صاحب شاگرڊن لاء انگريزي پھرئين درجي جا ڪتاب گھرائي ڏنا. ائين هي اسکول پنجن شاگرڊن سان

1- جنوري 1920ع تي شروع ڪيو ويو.

اهي شاگرڊ، مسافر صاحب جي او طاق تي رهندما هئا. سندن ماني به مسافر صاحب جي گھر تيار ٿيندي هئي. شاگرڊن جي رهائش، مانيءَ ۽ ڪتابن جو خرج به مير صاحب پريندو هو. وقت گذرڻ سان گذ شهر جا چوکرا به اسکول ۾ داخل ٿيڻ لڳا. ان سان گذ پھرائيءَ جي اسکولن ۽ مكتبن مان به شاگرڊ ايندا رهيا. جڏهن شهر کان پري واري شاگرڊن جو تعداد پندرهن سورهن تائين پهتو، ته مير صاحب اسکول جي پرسان هڪ بي وڌي جاء بورڊنگ هائوس لاء مسوآز تي وئي ڏني. 1921ع ۾ اسکول ۾ شاگرڊن جو تعداد چاليهه ٿي ويو. انهن مان ڏه شهر جا، باقي سڀ پاھر جا شاگرڊ هئا.

1922ع جي شروع ۾ مير صاحب اسکول جي نئين بلدينگ نھرائي شروع ڪئي. جنهن ۾ اچ ڏينهن تائين اهو اسکول گورنميٽ هاء اسکول جي نالي سان هلي رهيو آهي.

1923ع ۾ موجوده بلدينگ ۾ پنج ڪلاس روم، هڪ هيد ماستر جي آفيس، ٿيچرس روم، بورڊنگ هائوس جي اُتر واري لائين، دائننگ روم، پاھرين ماسترن جي رهڻ لاء ڪوارتر ۽ جامع مسجد نهيءَ چكي هئي. 1924ع ۾ مسوآزوي جاين کي ڇڏي، اسکول ۽ بورڊنگ هائوس نين عمارتن ۾ شروع ڪيو ويو. اهو اسکول، جيڪو مسافر صاحب پنجاهه رپيا ماھوار پكھار تي ۽ صرف پنجن شاگرڊن سان شروع ڪيو هو، ان ۾ سندس چارج ڏيڻ وقت ڏيڍ سو شاگرڊ ۽ ست ماستر ڪم ڪندڙ هئا.

انهيءَ اسکول مان اچ تائين هزارين شاگرڊ تعليم حاصل ڪري چڪا آهن ۽ مختلف شuben ۾ پنهنجي ملڪ جي خدمت ڪري رهيا آهن. خان بهادر مير غلام محمد تالپر ۽ محمد صديق مسافر ڪاله علم جي جيڪا مشعل ٻاري هئي، اچ انهيءَ جي روشنی پري تائين پکڙجي چڪي آهي.

مشق

(الف) هیئین سوالن جا جواب ڏيو:

- 1- اسان جينبي سڳوري صلي الله عليه وآلله وسلم علم حاصل ڪرڻ بابت چا فرمایو آهي؟
- 2- سجي سند ۾ ڪهڙو حصو تعليمي لحاظ کان پشتني هو؟
- 3- مير صاحب اسکول کي هلائڻ جو ڪم ڪنهن جي حوالي ڪيو؟
- 4- اهو اسکول گهڻ شاگردن سان شروع ڪيو ويyo هو؟

(ب) مناسب لفظن سان خال پريو:

- 1- علم روشنبي آهي ۽ جهالت _____ آهي.
- 2- هي شاگرڊ مسافر صاحب جي _____ تي رهنداهئا.
- 3- شاگردن جي رهائش، _____ ۽ كتابن جو خرج به مير صاحب پريندو هو.

(ج) هيئيان جملاء درست ڪريو:

- 1- اسان جي اسکول ۾ ائين جون ٻے ڪلاسون آهن.
- 2- منهنجو كتابون سٺيون آهن.
- 3- اسکول ۾ شاگردن جي تعداد چاليهه آهي.

(د) هيئين لفظن جي معني لکو ۽ جملن ۾ ڪم آڻيو:

اونداهي پکيڙي ماني بلدينگ صرف

(ه) هيئين لفظن جا ضد لکو:

	بهراڙي		اونداهي
	پري		فائدو
	نئين		ختم
	هلي		نفرت

اخلاقي قدر

رنگ ئ نسل جي لِيَكَن كي مِتَايون گَذِّجي،
باهم نفترت جي جتي آهي، وِسايون گَذِّجي.

موهُم مايا جو، ڪُپٽ، ڪوڙ، حسد ئ ڪينو،
پاڻ کي ”پاڻ“ جي ڦندن مان ڇڏايون گَذِّجي.

علم سان حِلم هجي، سوچ سان گَذِّسچائي،
اهڙو پيغام زمانی کي بُڌايون گَذِّجي.

امن عالم جو رهي شال سَدائين قائم،
هيء دعا آهي، مگر وک ته وَذايون گَذِّجي.

زندگي آهي بین لاء، بین سان آهي،
کو بُڏي ٿو ته هلي ان کي بَچايون گَذِّجي.

آهي انسان ۾ الْفت ئ وفا جي خوشبو،
هي به ڏئ آهي، اچو ان کي وَذايون گَذِّجي.

ڪوڙ جي ڏوڙ ۾ ڪائي جا ڦکر پيا ڳوليون،
ماڻکن لاء هلو پنڌ پُچايون گَذِّجي.

- شيخ عبدالحليم ”جوش“

مشق

(الف) هينين سوالن جا جواب ڏيو:

- 1 شاعر زمانی کي ڪهڙي پيغام ٻڌائڻ لاءِ ٿو چوي؟
- 2 زندگي ڪنهن جي لاءِ آهي؟
- 3 انسان ۾ ڇا جي خوشبوءَ آهي؟

(ب) نظر ۾ ”متايون“، ”وسايون“ هم آواز لفظ آهن، توهان ترتيب سان نظر ۾ آيل ٻيا هم آواز لکو:

(ج) هيٺيان جملاء درست ڪريو:

- 1 اڄ موسم سُٺو آهي.
- 2 منهنجو دل مضبوط آهي.
- 3 تنهنجون ڪتابيون مون وٽ آهن.
- 4 منهنجو ڀاءِ ڪلهه ايندو.